

**Viitorul Politicii Agricole Comune - oportunități și provocări pentru
România**

**Politica agricolă a României europene - o
abordare strategică națională cu obiective
asumate pe termen lung**

Dacian Cioloș, Daniela Giurca

20 noiembrie 2009

Tematica

- O retrospectivă a politicilor agricole din ultimii 20 de ani
- Teme de reflecție pentru viitorul politicii agricole naționale în contextul viitor al PAC

După 20 de ani

1989

- Agricultura în PIB - 13,7%
- Populația ocupată în agricultură – 27,5%
- Exportator net de produse agroalimentare surplus 153 milioane USD
- 14,7 milioane ha teren agricol din care:
 - pe 28% -agricultură intensivă comercială :
 - 411 IAS – uri cu o medie de 5000 ha
 - pe 58% agricultură extensivă:
 - 3776 CAP-uri – cu o medie de 2557 ha

2009

- Agricultura în PIB – 6,4%
- Populația ocupată în agricultură – 29,8%
- Importator net de produse agroalimentare deficit 2141 mil Euro
- 14,7 milioane ha teren agricol din care:
 - 9,8 milioane ha eligibile sprijin PAC:
 - 12000 ferme - agricultură comercială intensivă (5,1 milioane ha)
 - 1 milion de ferme –agricultură extensivă de subzistență (3 milioane ha)
 - 2 milioane ha teren necultivat

20 de ani de metamorfoze în agricultură

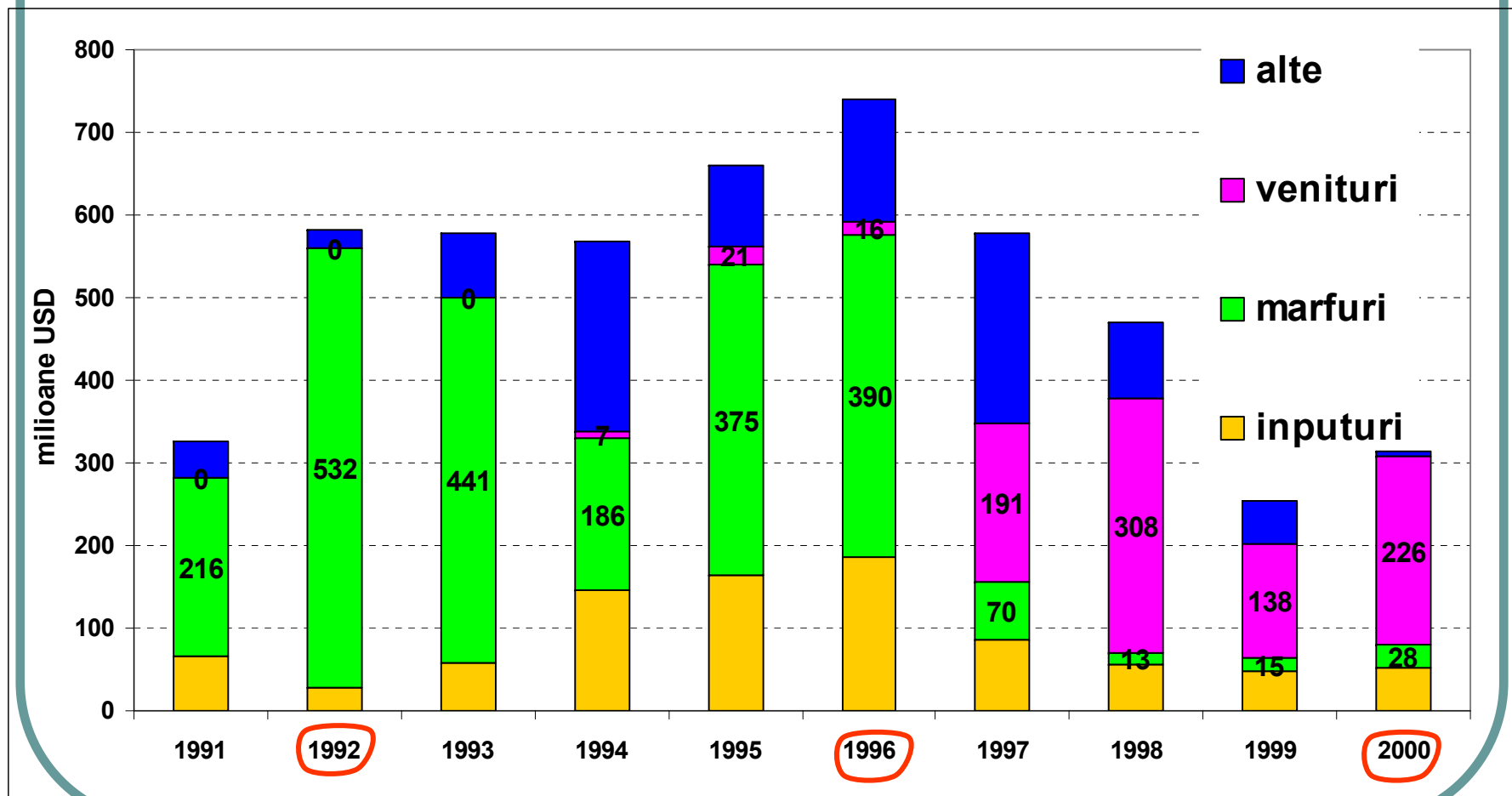
- **Deceniul tranziției - spre economia de piață (anii 1990):**
 - Obiectiv larg, acțiuni ezitante: *reforme* “*stop and go*”
- **Deceniul integrării în UE (anii 2000):**
 - Obiectiv conturat, acțiuni impuse de obiectiv, implementate lent:
 - Etapa “pregătirii aderării la UE” (2000-2006)
 - “Dificultățile integrării în UE” – din 2007

Elemente definitorii* ale politicilor agricole românești în ultimele două decade

Guvernarea	Politica structurală	Politica de prețuri și tarife	Susținerea financiară	Viziunea strategică
1990-1992	Aplicarea reformei funciare	Prețuri mici la consumator, protecție redusă	Subvenții la consumator și fermelor de stat	Agricultura, „buffer” social
1993-1996	Dezvoltarea integratorilor	Controlul filierelor și protecționism	Sprijinirea producției de tip industrial	Realizarea autosuficienței alimentare
1997-2000	Privatizarea agriculturii industriale	Liberalizare internă și externă	Orientarea spre fermele mici, prin cupoane	Promovarea fermei familiale
2001-2004	Derularea programului Sapard al UE	Prețuri stimulative, protecție redusă	Sprijin pentru comercializarea producției	Extinderea marilor exploatații
2005-2006	Programul Fermierul	Apropiere de nivelul UE al prețurilor	Sprijin dublu, pentru investiții și producție	Dezvoltarea fermei familiale
2007-2009	Primele măsuri din PNDR	Organizarea comună de piață	Conform PAC, plus ajutor de stat	Acomodarea cu instituțiile PAC

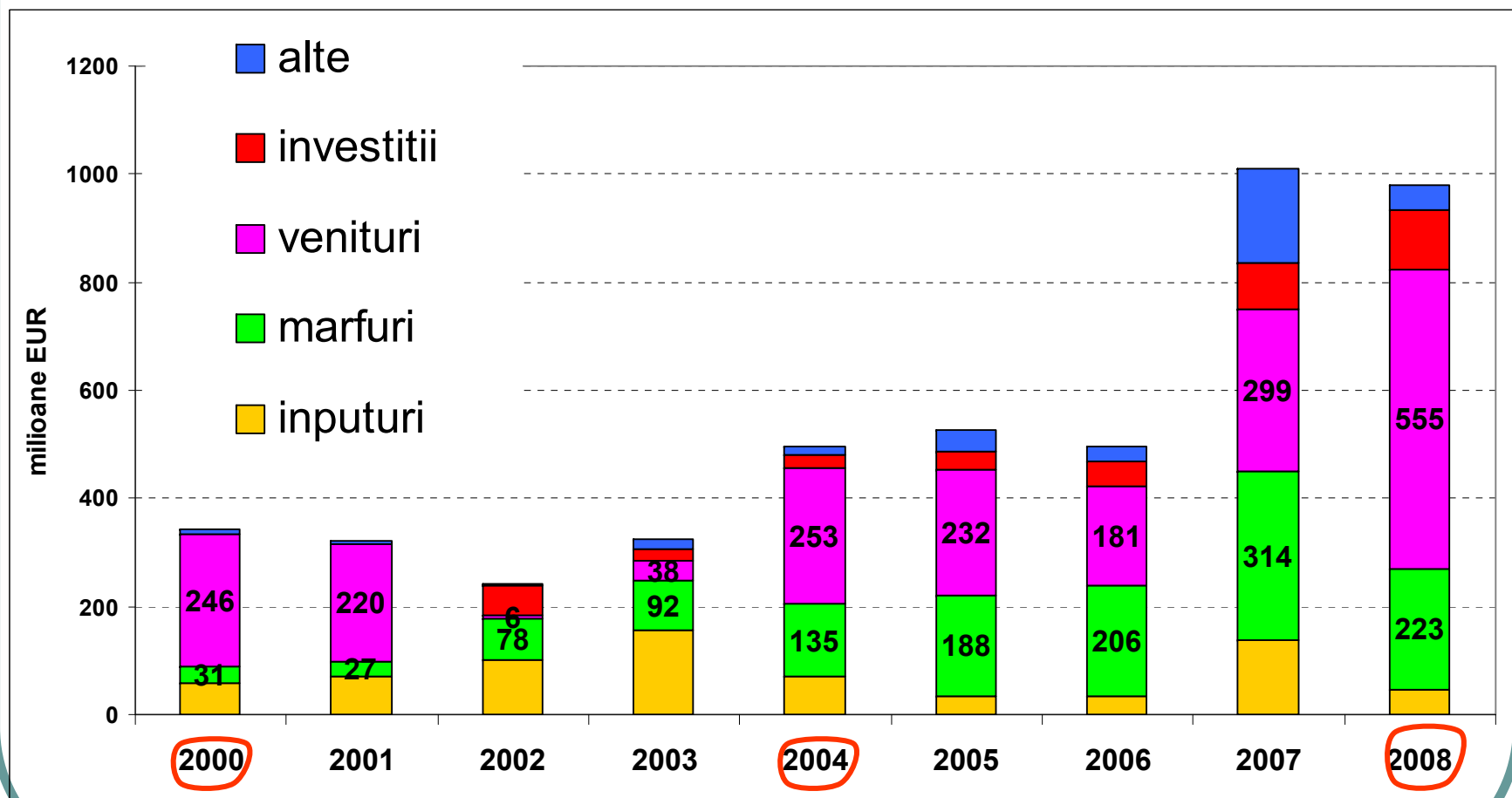
* *selectiv cele cu impactul cel mai puternic*

Volumul și structura subvențiilor în deceniul reformelor

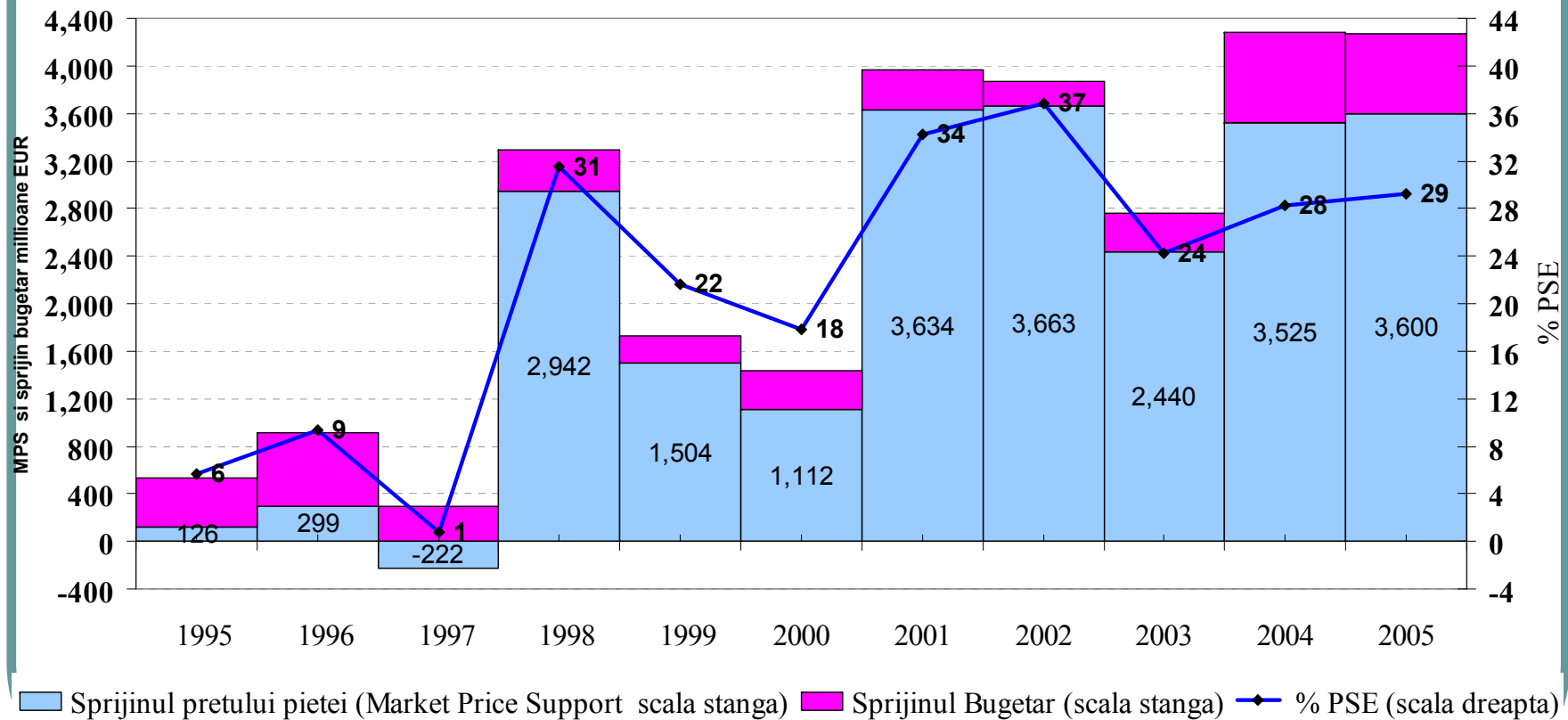
Sursa: prelucrare serii date MAPDR

Volumul și structura subvențiilor în deceniul aderării

Sursa: prelucrare serii date MAPDR

Estimarea sprijinului la producător și structura acestuia 1995-2005 conform indicatorilor OECD

Anii 90 – deceniul reformelor

1990 – 1992

● Reforma funciară radicală

- Obiectiv – reconstituirea drepturilor de proprietate asupra terenurilor agricole:
 - Reforma funciară – 1991 (în prima fază retrocedări în natură către foștii proprietari din 1945 sau moștenitorilor acestora în limita a 10 ha și ulterior împrumutări ale celor care nu au avut terenuri dar au lucrat în CAP sau doreau să devină agricultori, surplusul terenurilor)
- **Efecte:**
 - În 1992 peste 4 milioane de persoane au înlocuit cele 5000 de CAP – schimbare radicală a modului de organizare a agriculturii spre una duală: de autoconsum și pentru piață (fărămițare accentuată a terenurilor)
 - Creșterea costurilor de tranzacționare pe toate filierele
 - Noii proprietari din lipsă de resurse – agricultură de tip autarhic
 - Scăderea accentuată a producțiilor

Anii 90 – deceniul reformelor

1993-1996

- **Abordarea prudentă a provocărilor pieței libere – stoparea reformelor și intervenția forte a statului**
 - **Obiective:** stabilizarea piețelor agricole, asigurarea securității alimentare, privatizarea, restructurarea cercetării agricole
 - **Efecte:**
 - **Accentuarea “dualității agriculturii” prin :**
 - Crearea unor organizații cu rol de monopol în achizițiile de materii prime și servicii pentru agricultură, și de monopson în cel de “colectare ” a produselor.
 - Subvențiile și accesul la credite se acordau prin intermediul filierelor controlate de stat -“integratori”, utilizând o combinație de prețuri fixe și “stat la rând” - **dezavantaje competitive majore comercianților din afara acestui sistem, celor privați în mod special.**
 - Filierile principalelor produse agricole – carne, lapte și grâu – funcționau după pe baza prețurilor fixe (indiferent de anotimp sau zonă a țării, după modelul economiilor centralizate) iar restul filierelor pe baza pieței libere – **distorsiuni puternice pe piață.**
 - Acest instrumentar politic a exclus din schemele de sprijin micii producători – care au continuat să practice o agricultură autarhică
 - **Piața pământului – nefuncțională**
 - În pofida sprijinului dedicat, competitivitatea așa zișilor “integratori” s-a erodat
 - Declinul producției

Anii 90 – deceniul reformelor

1997- 2000

- **Iminența reformei – liberalizare și reforme structurale timide**
 - **Obiective:** liberalizarea prețurilor produselor (a celor fixe), a barierelor tarifare, îmbunătățirea funcționării pieței pământului, accelerarea privatizării, restructurarea sau lichidarea întreprinderilor de stat de producție agricolă, a celor din aval (depozite de cereale) și din amonte (servicii de mecanizare, de producere a semințelor certificate), “condiții egale” pentru toți producătorii agricoli (cupoane valorice)
 - **Efecte:**
 - Sprijinul financiar al agriculturii (unul dintre cele mai ridicate din Europa de Est, ca suma globala) este dispersat către toți producători, fără a fi orientat după un program de politică structurală ci mai degrabă după o logică electorală
 - fermele de stat, cu rentabilitate scăzută, sunt puse în dificultate de aceasta politică de liberalizare masivă, unele dintre ele intră în faliment, altele sunt privatizate la valori de piață foarte reduse, tocmai datorită îndatorării și rentabilității reduse
 - privatizările se fac după o logică a pieței interpretabilă – către unii “manageri specialiști din sectorul agricol” sau “investitori” de ocazie, cu capital provenind din alte sectoare ale economiei
 - apare fenomenul de integrare pe verticală în anumite sectoare (unele unități de producție agricolă intră în proprietatea unor unități de procesare agro-alimentară)
 - Competitivitatea sectorului este în continuare modestă
 - 1999 – certitudinea de stat candidat al integrării în UE – începe să influențeze modul de abordare a politicilor agricole

Anii 2000 - deceniul aderării

2001-2004

Spre modelul european

- **Obiective:** pregătirea aderării la UE prin adoptarea acquis-ului comunitar, obținerea statutului de economie de piață, sprijinirea exploataților comerciale, consolidarea fermelor
- **Efecte :**
 - finalizarea procesului de privatizare a fermelor agricole cu capital de stat
 - prima clarificare legiferată legată de definirea exploatației agricole (prin care s-a urmărit separarea formală între ferme care produc pentru piață și gospodării care produc cu prioritate pentru autoconsum) – în scopul creării unei logici a susținerii financiare în agricultură dedicat fermelor care produc pentru piață, în vederea creșterii competitivității acestora
 - este lansat primul program structural agricol și de dezvoltare rurală, SAPARD sub presiunea Comisiei Europene
 - Spre sfârșitul perioadei – o sensibilă schimbare structurală: nr fermelor a scăzut cu 5% în 2005 față de 2002 iar dimensiunea medie a crescut de la 1,7 ha la 2,15 ha
 - Creșterea fermelor mari – accentuarea discrepanței dintre fermele foarte mari și exploatațile mici
 - Debolcarea pieței funciare și tranzacționării terenurilor agricole

Anii 2000 – deceniul aderării 2005-2006

- **Obiectiv:** aderarea la UE, creșterea competitivității, compatibilitatea cu PAC
- **Efecte:**
 - apar primele semne ale unei politici structurale, prin programe de credit pentru investiții acordate fermelor familiale ce produc pentru piață
 - se acordă atenție facilitării accesului agricultorilor de dimensiune medie la credite bancare pentru producție și pentru investiții
 - viziunea strategică națională este diluată în programele europene multianuale de susținere a dezvoltării agriculturii și a mediului rural
 - politicile publice de orientare și susținere a agriculturii sunt eclipsate de eforturile construcției instituționale pentru administrarea fondurilor europene destinate agriculturii
 - Îndeplinirea condițiilor pentru a deveni membru UE

Anii 2000 – deceniul aderării

2007-2009 succesul aderării, dificultățile integrării

- **Succesul aderării, dificultățile integrării**

- **Obiective:**

- creșterea competitivității pe piața unică,
- implementarea Politicii Agricole Comune
- absorbția fondurilor comunitare

- **Efecte:**

- Instituțiile obligatorii managementului PAC și personalul aferent – se antrenează și se dezvoltă “din mers”
- Fermierii și producătorii învață “din mers” noile reguli ale jocului PAC
- Competitivitatea scade, lupta cu concurența este din ce în ce mai feroce la lapte, carne, produse finite
- Se manifestă și se exprimă nevoia elaborării unei proiecții strategice pe termen mediu și lung pentru dezvoltarea agriculturii
- Participarea activă la viitorul PAC nu se poate face **dacă România nu știe ce vrea, ce poate și cum poate**

Oportunități din “rezerva viitorului” :

- **Acțiuni coerente desprinse din cadrul oferit de o “Strategie a dezvoltării agriculturii românești pe termen mediu și lung “**
 - *De ce (încă*) o strategie pentru agricultură?*
 - Pentru că:
 - Trebuie să fie asumată de întreaga clasă politică
 - Să aibă continuitate în implementare
 - Să ofere cadrul predictibil pentru a acționa european în interes național
 - *Care va fi orientarea?*
 - obiectivele generale pe termen lung a sectorului
 - *Care va fi instrumentarul?*
 - Cel permis de cadrul european
 - Specific viziunii politico-ideologice a “Puterii “: 😊 , 😊 , 😊 , ■ ■ ■ ■
 - *Care ar putea fi obiectivele? Aproximativ aceleași*
 - Valorificarea potențialului de producție agricolă
 - Asigurarea un nivel de viață decent populației din mediul rural
 - Asigurarea bunăstării la costuri decente pentru consumator
 - Întreținerea și valorificarea peisajului agro-rural

* din 1990 până acum s-au elaborat peste 20 de documente strategice referitoare la dezvoltarea sectorului agricol și rural

Câteva teme de reflecție

- **Politica funciară:** continuarea procesului de concentrare și consolidare a parcelelor pentru creșterea productivității în agricultură
- **Politica fiscală in agricultură:**
 - Diminuarea și eliminarea “piețelor negre și gri” a producției agricole comercializate
 - Organizarea piețelor
- **Politica socio-profesională :**
 - statutul agricultorilor ca profesie
 - Stimularea pluriactivității în rural
 - Politica socială, de sănătate și pensie adecvată care să preia o parte din rolul pur social al politicilor agricole actuale
- **Politica de dezvoltare a infrastructurii agricole pentru producție și colectare-comercializare:**
 - sistemul de irigații, servicii in agricultură, centre de colectare-comercializare a producției primare

Politica funciara : concentrarea parcelelor

- **Masuri coercitive/stimulative pentru stimularea concentrarii parcelelor prin piata funciara (impozite pe teren agricol, taxe notariale, politica de succesiune, renta viagera)**
- **Masuri de stimulare a regruparii voluntare a parcelelor/gospodariilor (cadru juridic pentru asocieri productive, asocieri familiale, politica de succesiune)**

Politica fiscală în agricultură

- **Taxarea inversă pe lanțul agro-alimentar, contabilitatea obligatorie pentru toți producătorii care comercializează total sau parțial producția pe piața organizată**
- **Impozitarea diferențiată/progresivă în funcție de sectorul de producție agricolă/tipul de exploatație agricolă**

Politica socio-profesională în agricultură

- **Separarea producției de subsistență de producția pentru piață. Definirea statutului profesional al producătorului agricol ca activitate liberală/independentă ; stabilirea modalității de calcul a contribuției la fondul de pensii și la fondul de asigurări de sănătate**
- **Implicarea statului în constituirea fondului de pensii și de sănătate în agricultură. Măsuri de stimulare a pensionării timpurii și de instalare a tinerilor în activitatea antreprenorială agricole, individual sau asociat.**

Politica de dezvoltare a infrastructurii si a serviciilor agricole

- **Sistem de irigatii bazat pe rentabilitate economica : infrastructura de baza asigurata de stat ; intretinerea infrastructurii de baza si structura secundara in responsabilitatea asociatiilor de udatori ; politica de creditare preferentiala pentru investitii private in sistemul de irigatii si in sistemul de colectare-comercializare a productiei primare agricole**
- **Dezvoltarea sistemului asociativ/cooperativ pentru servicii in agricultura si pentru colectarea-comercializarea productiei. Stimularea autoritatilor/colectivitatile locale pentru infiintarea si intretinerea pietelor ambulante destinate producatorilor directi sau comerciantilor asociativi ; stimularea contractarii « cosurilor saptamanale » intre syndicatele de intreprinderi si asociatiile de producatori agricoli**

În loc de concluzii

- România trebuie să aibă o viziune coerentă pe termen mediu și lung pentru:
 - ce își dorește, ce poate să facă și cum poate să facă
 - Să fie activă în procesul decizional al viitorului PAC , acționând european pentru interesul său național

VĂ MULȚUMESC!